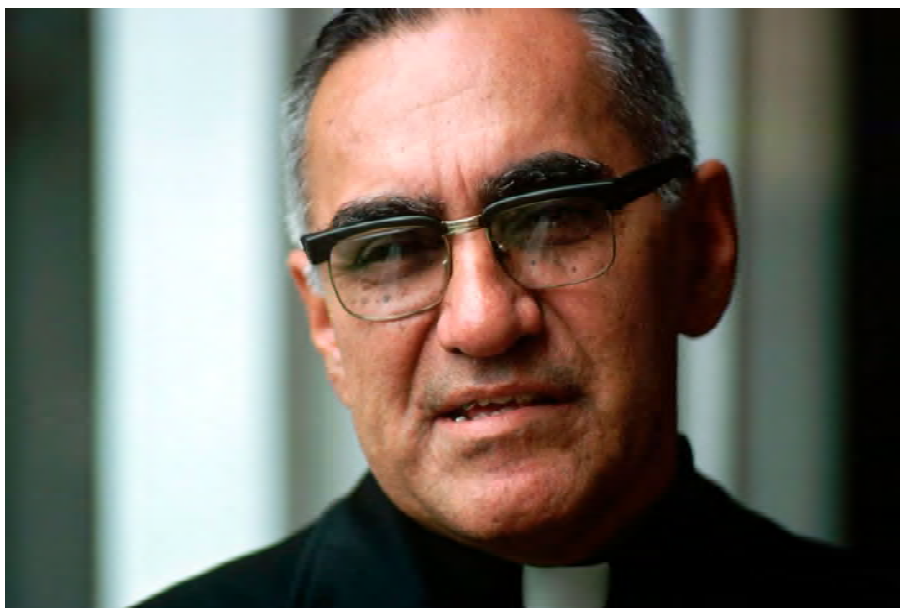

RECERCA

63

**BEAT ÓSCAR ROMERO,
MÀRTIR**

Fra Mateu Sanclimens

BEAT ÓSCAR ROMERO, MÀRTIR

FRA MATEU SANCLIMENS

1. Una beatificació massa difícil

Monsenyor Óscar Arnulfo Romero era l'arquebisbe d'El Salvador quan *va morir assassinat* mentre celebrava la Santa Missa en la capella de l'Hospital de terminals de càncer «La Divina Providència» en la Colònia Miramonte, propera a la capital. Ell vivia allà, en la residència adjunta, per tal d'estar més a prop del poble senzill i de la gent sofrent. Era *el dia 24 de març de 1980*. L'assassí que li va tirar un sol tret al cor (una bala explosiva) era un mercenari pagat a sou per un tal Roberto d'Aubuisson Arrieta, fundador d'un partit d'ultradreta i dels esquadrons de la mort. La seva, era una mort anunciada, ja que havia rebut diferents amenaces (quinze dies abans havia fallit un atemptat preparat amb dinamita, a l'església del Sagrat Cor, on estava celebrant) i ell coneixia prou bé els mètodes que usaven aquests grups paramilitars que eliminaven sacerdots, catequistes i altres cristians, els més compromesos en la defensa dels Drets humans, sobretot dels més pobres.

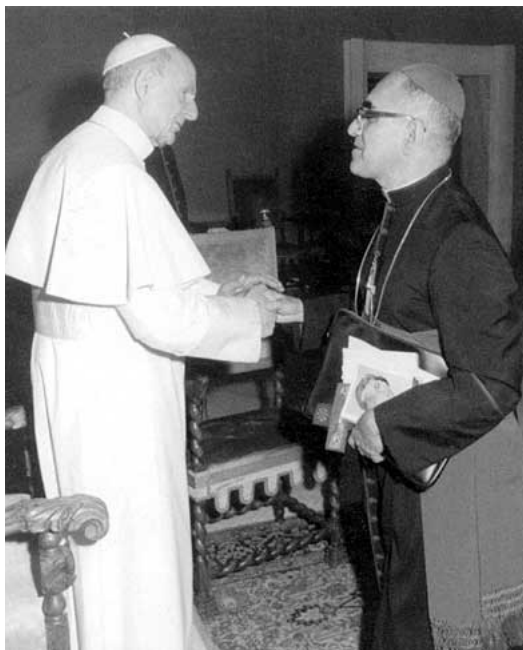
El poble senzill el va «canonitzar» tot seguit. El bisbe Pere Casaldàliga des del Brasil li va dedicar un Poema/Oració amb el títol «San Romero de América, pastor y mártir nuestro». També l'han tingut per sant la gent d'Església en línia amb la Teologia d'Alliberament; entre ells Ignasi Ellacuría i altres companys jesuïtes, els quals també foren assassinats, l'any 1989.

Però han hagut de passar 35 anys fins al reconeixement oficial del seu martiri, per part de l'Església, cosa que s'ha fet el dia 23 de

maig del present any 2015. Es veritat que els seus escrits a examinar abans de la Beatificació ocupen molts volums, entre allò que ell va publicar essent director del setmanari diocesà *Orientaciones*, i les Cartes pastorals, i les seves homilies i el seu Diari transcrit (ell acostumava a gravar-ho). Però el problema no venia pas de la seva doctrina, sempre molt evangèlica i eclesial, sinó de la motivació que podia tenir el seu assassinat. *¿Va morir «in odium fidei»?* ¿O potser va morir per motivacions principalment polítiques? Pensem que els qui el van fer desaparèixer eren gent batejada, que fins i tot de tant en tant anaven a Missa...

La seva mort va ser el detonant perquè esclatés una guerra civil a El Salvador, que va durar 12 anys (del 1980 al 1992), i que va causar uns 75.000 morts. Va ser un enfrontament entre l'oligarquia del país amb el suport dels Estats Units d'Amèrica i les esquerres revolucionàries (moltes comunitats populars) que volien imitar l'exemple de Cuba i de Nicaragua. Mentre vivia, l'arquebisbe Romero *va intentar fer reflexionar uns i altres*.

Tant en vida com en mort, fins i tot després de la pau o l'armistici, una bona part de la *Jerarquia eclesiàstica* d'El Salvador estava *en desacord* amb les actituds de l'arquebisbe, perquè denunciava massa clarament, amb noms i cognoms, els segrests i assassinats, bona part dels quals provenien de les dretes. Ho feia sobretot en les homilies dominicals que eren retransmeses per tot el país i que travessaven les

fronteres. Una bona part dels bisbes del país l'acusaven de fer el joc als comunistes.

El papa *Joan-Pau II no sintonitzava* gaire amb Óscar Romero. A diferència de Pau VI que l'animava a seguir endavant en la seva responsabilitat de «pastor», Joan-Pau II més aviat li posava fre i li recomanava prudència. De bona fe, naturalment! Perquè el Papa era molt crític enfront del comunisme, i veia en El Salvador un greu perill de victòria comunista. En alguna ocasió havia manifestat reserves sobre la implicació de l'arquebisbe en la denúncia de les injustícies comeses per gent afí al règim dretà. I Óscar Romero vivia aquestes observacions o «repreensions» amb tristesa i conflicte de consciència, ja que ell sempre s'havia sentit i se sentia molt fill de l'Església.

En canvi, després de la mort «martirial» assumida tan conscientment per Mons. Romero, Joan-Pau II va canviar d'actitud. L'any 1983 va visitar la seva tomba, tot i que no estava previst en el programa del seu viatge i sabent que això no agradaria a les autoritats polítiques d'aquell moment. I quan es va iniciar el seu procés de

canonització, el Papa va considerar que s'havia de seguir el procediment com a «màrtir» i, per tant, sense preocupacions que s'aprovés cap miracle. Tanmateix calia examinar si la seva mort fou provocada pel fet de denunciar les injustícies i defensar els pobres, és a dir, si la seva denúncia era «profètica», com a veu d'Església que té la missió de donar testimoni de la veritat. I, encara, en el marc del Gran Jubileu de l'any 2000, en una celebració en honor dels «nous màrtirs» feta al Coliseu romà, el 7 de maig, Joan-Pau II va dir: *«Recorda't, Pare dels pobres i dels marginats, de tots els que han donat testimoniatge de la veritat i de la caritat de l'Evangelí fins a donar la pròpia vida: **pastors zelosos com l'inoblidable arquebisbe Óscar Romero**, assassinat a l'altar durant la celebració del sacrifici eucarístic, sacerdots generosos, catequistes homes i dones valents, religiosos i religioses fidels a la seva consagració, laics compromesos en el servei de la pau i de la justícia, testimonis de la fraternitat sense fronteres. Tots ells han fet resplendir la benaurança dels qui tenen fam i set de justícia. Que siguin sadollats amb la visió del teu rostre i siguin per a nosaltres testimonis de l'esperança».*

Però el procés avançava massa lentament. És que a la Cúria Romana encara hi havia gent que posava pals a la roda. Alguns temien que es «polititzés» la Beatificació o que es «canonitzés» la Teologia de l'Alliberament. Durant el pontificat de Benet XVI aquest procés va anar seguint, encara que amb semblant lentitud, fins que el papa Francesc li ha donat l'impuls definitiu.

Tot i així, un cop anunciada la Beatificació, hi va haver alguns membres de la Jerarquia (també espanyola) que volien dissuadir altres bisbes que es fessin presents a la Celebració, perquè es tractava, deien, d'una beatificació «política». Hi van assistir 200 bisbes, 1200 sacerdots i uns 250.000 fidels. La festa del nou beat serà el dia 24 de març, aniversari de la seva mort, el seu «dies natalis», és a dir, del naixement a la Vida eterna al cel.

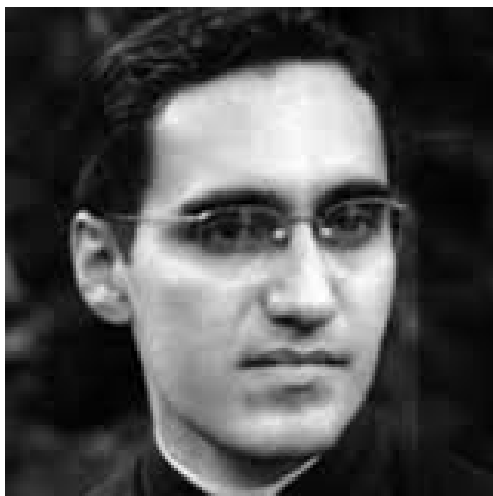
2. Ningú no és perfecte

Mons. Óscar Romero no era perfecte, com ningú no és perfecte, fora de Déu («Només Vós sou Sant»). Les faltes morals, no cal investigar-les. En devia tenir, més o menys com tothom. Però alguns defectes de caràcter i deficiències psicològiques, que el portaren a fer algunes equivocacions, sembla que se n'hi detecten. Un símptoma podria ser el fet que del desembre de 1971 al febrer de 1972 *es va sotmetre a un tractament psicoanalític* a Cuernavaca, Mèxic; i sempre més es féu ajudar per algun psicòleg. En aquella època havia estat nomenat bisbe auxiliar de l'arquebisbe Luís Chávez, un home molt compromès en la lluita per la justícia, molt afí al corrent de la Teologia de l'Alliberament. Sofria molt constatant els conflictes socials que provocaven violències entre els diferents sectors. De tendència, ell era de mentalitat més aviat conservadora i els seus mètodes de pastoral eren els tradicionals. De treballador, n'era un munt. Sacerdot zelós, però actuant bastant en solitari. En el contacte amb la gent era més aviat retret, tímid; en canvi,

posat davant el micròfon, gran orador com era, s'acreixia parlant com a «pastor» del seu poble.

Un possible error «diplomàtic» va ser *escriure a Joan-Pau II*, quan tot just feia tres setmana que era Papa i ell desconeixia com pensava, i li parlava desfavorablement del Nunci Gerada i del procediment que convindria seguir per al nomenament de nous bisbes. Això contribuí que al Vaticà fos mirat amb recel, a part de les informacions negatives que arribaven a Roma de part de gent de dretes.

Un greu error de Mons. Romero va ser canviar el bisbe auxiliar que hi havia, Arturo Rivera Damas (de la línia de Medellín) i **demanar René Revelo**, el qual es va mostrar en desacord amb la seva línia pastoral, que a partir d'aleshores ja seria la que portaria durant els tres anys de ser l'arquebisbe d'El Salvador, és a dir, la línia oberta i compromesa. Revelo va ser l'Auxiliar deslleial, de

línia tancada, que menyspreava el seu arquebisbe i àdhuc feia arribar, juntament amb alguns altres bisbes, notícies negatives a la Cúria Vaticana i va sol·licitar un Visitador Apostòlic. En saber això, i per algun altre afer, Romero va destituir-lo de Vicari General i va relegar-lo a una simple parròquia. Un Visitador Apostòlic, sí, li fou enviat. Inesperadament es presentà el bisbe argentí Antonio Quarracino. I aquest, informant la Cúria Vaticana, recomanava que es procedís a nomenar un Administrador Apostòlic «sede plena», cosa que hauria representat limitar moltíssim les funcions de Mons. Romero. Però aquest extrem no es dugué a terme.

Una altra possible falta de visió «política» (sempre de bona fe) va ser donar un clar *suport a la Junta Revolucionària de Govern*, el 15 d'octubre de 1979, que havia fet un cop d'Estat. Llavors va pujar un grup mixt de militars i civils, alguns dels quals eren de la Democràcia Cristiana. Aquesta Junta va fracassar i en va pujar una altra de més presència de militars. Tot això va fer que els d'esquerres, els revolucionaris, arribessin a odiar l'Arquebisbe. D'aquí que va venir un moment que ell no sabia en mans de qui moriria: si dels de dretes o bé dels d'esquerres, perquè feia nosa a totes dues faccions.

Alguns van considerar una equivocació haver volgut *celebrar una «Missa única»* (per a tota l'arxidiòcesi) en el funeral del jesuïta P. Rutilio Grande, assassinat. Ho va fer contra el parer explícit del Nunci Gerada i de bona part dels bisbes, que li aconsellaven que a l'hora del funeral només hi hagués aquella missa, però que en altres hores i parròquies poguessin celebrar les habituals eucaristies dominicals. Va ser una de les «taques» que contínuament li retreien els de la Cúria Vaticana. Tanmateix, era tan especial aquella circumstància, que altres hi van veure més aviat un gest «profètic», per escenificar el canvi que s'havia operat en el cor de Mons. Romero.

3. Mons. Óscar Romero, ¿es va «convertir»?

Si ens fixem en les actuacions pastorals de jove sacerdot i les comparem amb el seu compromís dels tres darrers anys, *fàcilment arribarem a dir que sí*, que hi va haver un moment de «conversió» (no en sentit de conducta moral, sinó d'actitud enfront al compromís social). De fet, al principi desconfiava de les directrius que alguns deien que venien de la II Conferència de l'Episcopat de l'Amèrica Llatina (CELAM) a Medellín i ell es manifestava contrari a la implicació temporal de l'Església, com afirmaven alguns jesuïtes de la UCA (Universitat Centreamericana) que ell considerava polititzats. En canvi, després, quan era arquebisbe, es declarava seguidor de l'esperit tant del Concili Vaticà II, com de Medellín (1968), com de Puebla (1979).

Ara bé, preguntat sobre això, ell mateix deia que no hi havia hagut cap moment concret de conversió, sinó que *es va anar convertint o evolucionant* més i més a la realitat del món, intentant clarificar-ho tot a la llum de l'Evangelí; anava canviant la seva manera humana d'assumir la voluntat de Déu relacionada amb la realitat sovint plena d'injustícies. I aquest procés ja va començar durant els tres anys que va ser Bisbe titular de la diòcesi de Santiago de Maria (1974-1977), quan es va trobar en un clima social i polític força convuls. Llavors va tenir ocasió de tastar de prop (en la carn dels seus estimats diocesans) la cruïssa de les injustícies dels poderosos. Certament, ell protestava en privat i anava a trobar les autoritats pertinents, però sense arribar llavors a fer denúncies públiques.

Quan, a l'any 1977, fou nomenat arquebisbe d'El Salvador (que es trobava en estat de pre-guerra civil), alguns sectors més llençats a l'esquerra i moltes Comunitats populars van pensar que, per la seva fama de «moderat», Romero no era la persona que més convenia al moment. Consideraven que era *una persona imposada* pel Nunci Gerada i massa ben vista per les autoritats civils i l'oligarquia. Però aleshores es van donar una sèrie de fets que van trasbalsar l'interior de

Mons. Óscar Romero, sobretot l'assassinat del seu gran amic, el jesuïta P. Rutilio Grande. Val la pena detallar aquests fets:

El mes de desembre de 1976 (era abans de ser arquebisbe) van assassinar un tal Eduardo Orellana, que era un latifundista d'Aguilares, el sector parroquial del p. Rutilio. El van matar gent afí a la democràcia cristiana, però desvinculats de l'Església. El 20 de febrer del 1977, hi va haver unes eleccions nacionals que la majoria va considerar «fraudulentes», encara que el perdedor Molina no va protestar. El dia 21 de febrer el govern va expulsar un grup de sacerdots estrangers. El dia 22 de febrer Romero **va prendre possessió del càrrec** d'arquebisbe, però gairebé privadament, **sense entrada triomfal**. El dia 26 de febrer el president electe (que casualment també es deia Romero, Carlos Humberto) fou proclamat, encara que no començaria a exercir fins al mes de juliol. El dia 27 de febrer es convocà una vaga general i davant la catedral s'hi van congregar unes 60.000 persones. Al vespre la policia va obrir foc i hi va haver un centenar de morts. En aquell moment Romero no hi era, perquè encara estava de trasllat de coses de l'altra diòcesi, però va venir tot seguit. El dia 28 de febrer es va fer una Assemblea de la clerecia, d'on va sorgir una Junta de tres persones per anar seguint els esdeveniments de prop.

Aquells mateixos dies, Romero va anar a parlar i protestar davant el cessant president Molina. Després, aquest, tergiversant la conversa que havia tingut amb el bisbe, va dir (com si Romero hi estigués d'acord) que convindria expulsar 70 sacerdots. El dia 5 de març d'aquell any 1977, la Conferència episcopal (Romero n'era el Vice-president) va fer una Declaració sobre la **violència exercida per uns i altres**, sobretot pel Govern. El dia 10 de març Romero té una assemblea amb la clerecia.

El dia 12 de març hi va haver l'assassinat el p. Rutilio Grande, juntament amb un camperol vell i també un noieta que casualment aquell dia portava en el cotxe. Tot pintava que havia estat obra de gent de dretes, ja que els terratinents el consideraven «subversiu», perquè acollia grups que volien organitzar sindicats. Sigui dit de passada, el p. Rutilio

s'havia distanciat una mica de la UCA (Universitat Centreamericana dels jesuïtes i de gent intel·lectual potser massa teòrica), per anar a viure entre els camperols. Aquell dia 12 de març de la mort del p. Rutilio, Óscar Romero *va passar la nit vetllant-lo* i pregant. El dia 14 telefona a Molina demanant i exigint que s'aclarissin els fets (els autors). Li va dir que mentre no s'aclarissin els fets, ell no assistiria a cap acte oficial del govern ni volia que gent del Govern assistís oficialment a cap acte d'Església.

Per al funeral del p. Rutilio, Romero va decretar que en tot l'arquebisbat només es fes (el diumenge dia 30) la sola Missa, a la catedral, i que no se celebrés *cap més missa enlloc*. Això va ser contra el parer exprés del Nunci i malgrat l'opinió contrària d'alguns bisbes. Va ser quelcom sonat..., i dolorós, perquè hi va haver morts entre la multitud que van aplegar-se a la plaça de la Catedral. Tanmateix, aquesta decisió de fer una única Missa, va fer que gent que fins aleshores desconfiaven d'ell i se l'imaginaven feble per enfrontar-se amb el govern i l'oligarquia, van reconciliar-se amb ell, sobretot la clerecia més compromesa amb el poble senzill i explotat i amb les organitzacions populars i també amb els de la UCA.

Ignacio Ellacuría, comentant posteriorment aquell fet, va dir que el «dit de Déu» havia tocat el cor de l'Arquebisbe. Óscar Romero ja no va decantar-se més d'aquesta línia de compromís ferm contra les injustícies i abusos. Però, quan convenia, també fustigava les actuacions terroristes i arbitràries de certs partits d'esquerres.

Al llarg dels tres anys que va ser arquebisbe es va anar veient que, de veritat, havia estat l'home oportú en aquelles circumstàncies, perquè era una persona íntegra i sincera, home de diàleg i mediació. Però, naturalment, no podia pas acontentar tothom, ja que uns estaven massa decantats a la dreta i altres a l'esquerra. Ell deia que de solucions

tècniques (per exemple, sobre la política agrària) no en tenia, però, als qui el volien escoltar, els ajudava a analitzar els problemes a la llum de l'Evangelí i de la doctrina social de l'Església. ***Ja havia fet l'opció preferencial pels pobres.*** El problema de fons era la feblesa d'un Govern manipulat pel Capital intransigent, que volia impedir que l'Església amb el seu missatge desvetllés la consciència del poble.

4. Contacte amb gent de la Teologia de l'Alliberament

Óscar Romero portava sobre seu un currículum que el feia poc propens a allistar-se a la línia de la Teologia de l'Alliberament, sorgit, segons es deia, de la Conferència de Medellín (1968), en la qual no li tocà de participar, tot i que era el Secretari de la Conferència episcopal d'Amèrica Central. Entrat de jove al Seminari menor i després enviat a Roma (any 1937) a seguir els estudis teològics a la Pontifícia Universitat Gregoriana, a partir de l'any 1943 exercí l'apostolat en diferents parròquies de la seva diòcesi del Departament de San Miguel, al mateix temps que era el secretari personal del Bisbe. A diferència de

molts altres sacerdots d'Amèrica Central que participaren dels cursos d'actualització pastoral del Departament de Pastoral de Conjunt del CELAM o de l'Institut Itinerant de Pastoral d'Amèrica Llatina (IPLA) (el president del qual era el bisbe equatorià Leónidas Proaño), per ajudar a posar en pràctica la doctrina del Concili Vaticà II i de les conclusions de Medellín (en la línia de la Teologia de l'Alliberament), Romero seguia en la seva activitat pastoral amb mètodes tradicionals, *desconfiant dels «experiments» postconciliars*. Tenia amistats i afinitats amb gent de l'Opus Dei. Del 1970 al 1974 fou bisbe auxiliar de San Salvador, treballant molt, però sense coincidir amb la línia «medellinista» de l'arquebisbe Luís Chávez. Precisament va trobar moltes dificultats per a redreçar, segons la seva consciència, la línia massa oberta de la revista *Orientaciones*, i també va tenir fregadissos amb la línia prevalent de la UCA, dels jesuïtes, molt abocats a la Teologia de l'Alliberament. Per això va acceptar de gust sortir de la Capital per anar de bisbe a la diòcesi de Santiago de Maria.

Però la coneixença i *amistat que va fer amb el Cardenal argentí Eduardo Pironio* va ser possiblement el punt d'inflexió del seu canvi de mentalitat respecte a la Teologia de l'Alliberament. Aquest home de la línia del Vaticà II i de Medellín li va fer entendre que de Teologies d'Alliberament n'hi havia de dues classes: dels qui ho enfocaven tot de cara a les reformes sociopolítiques per a un alliberament material, àdhuc amb mitjans revolucionaris, i dels qui volien alliberar l'home global, començant pel seu interior espiritual i seguint amb la millora d'estructures socials. Es va situar en aquesta segona línia, que era també la de Pau VI, exposada en la «Populorum progressio».

L'any 1979 va participar de la III Conferència de l'Episcopat llatinoamericà, a Puebla, on trobà un ambient dividit, de simpaties i antipaties, envers la seva persona. Allà, hi pogué saludar Hélder Câmara, exponent també de la línia oberta de la Teologia de l'Alliberament, d'un alliberament integral...

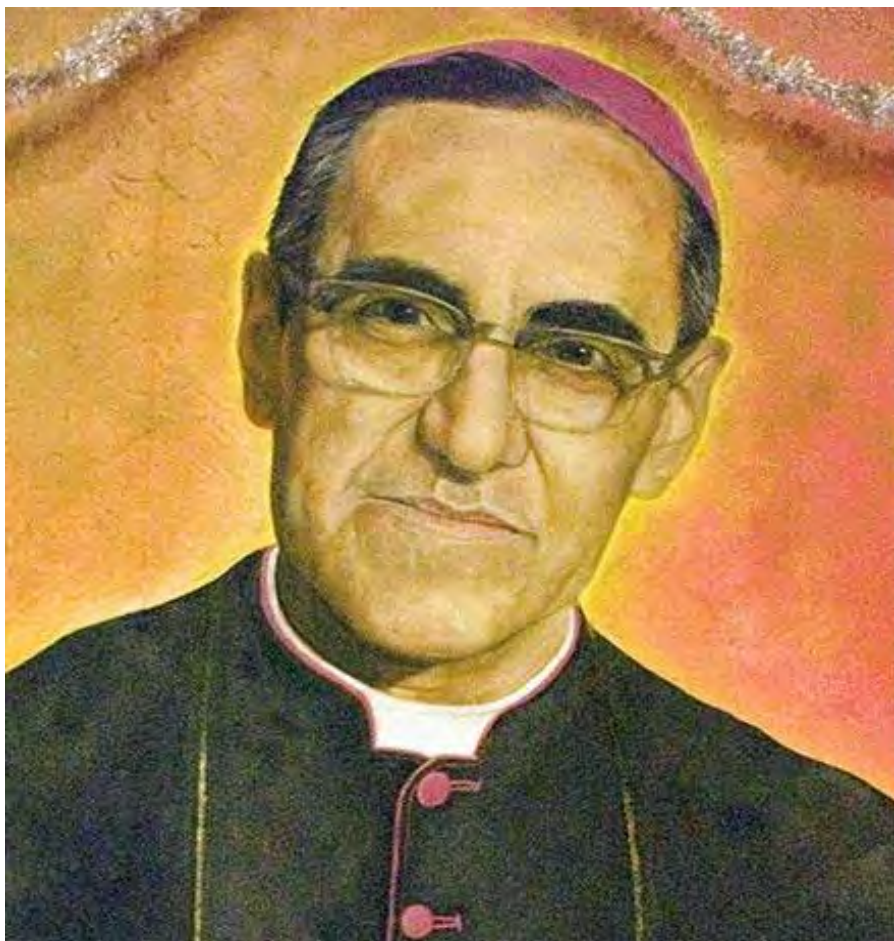
La mort i el funeral del P. Rutilio Grande *havia reconciliat els Jesuïtes de la UCA* amb Óscar Romero. Per dir dos noms significatius de la Teologia de l'Alliberament: Ignacio Ellacuría i Jon Sobrino. Des d'aleshores van estar sempre més al seu costat, i l'ajudaven en el que convingués. Concretament els consultava abans de fer alguna de les seves Cartes pastorals i, sobretot, quan preparava el discurs que féu a la Univesitat de Lovaina, en rebre el Doctorat «honoris causa» (2 febrer 1980). És de subratllar què diu en el seu Diari recordant l'acte de Lovaina: «*Tots em deien que havia estat un missatge molt oportú i que havia fet pensar a molts en la situació del nostre país i en les perspectives cristianes i teològiques de la nostra pastoral. Algun teòleg, que tenia prevencions contra la teologia de l'alliberament, ha manifestat que havia entès molts punts que ell no entenia i que sentia que, de debò, Amèrica Llatina tenia la seva pròpia teologia, sense deixar de ser la teologia de l'Església.*».

5. Mort anunciada, enterrament accidentat

Difícilment ens podem fer càrrec de *l'ambient de violència i odi* que hi havia a El Salvador per aquells anys 1978-1980. Només algunes xifres: Durant el 1978 hi hagueren uns 150 assassinats; durant l'any 1979, uns 600 assassinats; i de gener a març de 1980, uns 900 civils assassinats.

Després del Cop d'Estat incruent, el dia 15 d'octubre de 1979, en què pujaren dos militars, el ministre de defensa, el rector de la UCA i altres membres de la democràcia cristiana, i Mons. Romero va donar suport a aquesta Junta, que prometia ser «reformista» (i que només va durar dos mesos i mig), els de l'Esquerra (alguns marxistes pro-Rússia o pro-Xina) veien en ell un fre per a les seves ganes de revolta. ***El van arribar a tractar de «traïdor».*** Hi va haver un moment que ell no sabia qui el mataria, si els de dretes o els d'esquerres. Els de dretes posaven bombes a l'emissora diocesana, els d'esquerres ocupaven esglésies, àdhuc la catedral... Ell no era polític, ni de dretes ni d'esquerres: era «pastor» de tots; volia ser amic de tots; fustigava la violència de qualsevol cantó. Sobretot, defensava els seus sacerdots, sis dels quals

van morir assassinats... Sobretot després de la darrera visita a Roma, en ocasió d'anar a Lovaina, va ser advertit per la Cúria Romana que se l'amenaçava de mort. El Cardenal Agostino Casaroli no li amagà la preocupació dels Estats Units perquè consideraven que es posava en una línia revolucionària popular. De gust, li haurien donat acolliment a Roma mateix. Ell no acceptà de cap manera. ***No volia escapolar-se, com no s'escapolí Jesucrist.*** En retornar a El Salvador, donava per suposat que el matarien. Tenia consciència martirial claríssima! Però no deixà de dir tot el que el seu cor li deia.

El dia 17 de febrer de 1980, durant l'homilia dominical, va llegir la *carta* que tenia preparada per enviar **al President Jimmy Carter**, dels Estats Units. Li deia entre moltes altres coses: «*Si de veritat Vostè vol defensar els Drets Humans, li demano que prohibeixi que es doni ajuda miliar al Govern Salvadorenc. A hores d'ara estem vivint una greu crisi econòmico-política en el nostre País, però és indubtable que cada cop més el poble és el que se n'ha anat conscienciant i organitzant i amb això ha començat a capacitar-se per ser el gestor i responsable del futur del Salvador i l'únic capaç de superar la crisi... Seria injust i deplorable que per la intromissió de potències estrangeres es frustrés el poble salvadorenc, se'l reprimís i se li impedís de decidir amb autonomia sobre la trajectòria econòmica i política que ha de seguir la nostra pàtria*».

El dia 23 de març, el diumenge immediat abans de Rams, davant d'una gran aflluència de fidels i de diverses personalitats (i per antena radiofònica) va pronunciar una homilia que alguns ja van considerar que **li costaria la mort immediata**.

Després de repassar amb noms i cognoms els fets eclesials de la setmana, explicant detalladament les seves activitats pastorals i els segrests i els assassinats va dir entre altres coses: «*No tinc cap ambició de poder i per això amb tota llibertat dic al poder allò que és bo i allò que és dolent, i a qualsevol grup polític dic també allò que és bo i allò que és dolent. És el meu deure. /.../ Ningú no és vençut, encara que el posin sota la bota de l'opressió i de la repressió. El qui creu en Crist sap que és un vencedor i que la victòria definitiva serà de la veritat i de la justícia. /.../ Seria interessant de fer una anàlisi del que han significat aquests mesos d'un nou govern que volia precisament treure'ns d'aquests ambients horrorosos, i si allò que hom pretén és decapitar l'organització del poble i destorbar tot el procés que vol el poble, no pot progressar cap altre procés. Sense les arrels en el poble cap govern*

no pot tenir eficàcia. Molt menys quan hom vol implantar-lo a força de sang i de dolor. /.../ Jo voldria fer una crida d'una manera especial als homes de l'exèrcit, i en concret a les bases de la guàrdia nacional, de la policia, de les casernes. Germans, sou del nostre mateix poble! Esteu matant els vostres mateixos germans camperols! Davant d'una ordre de matar que doni un home, ha de prevaler la llei de Déu que diu: No matis! Cap soldat no està obligat a obeir una ordre contra la Llei de Déu. Una llei immoral, ningú no està obligat a complir-la. Adoneu-vos que és l'hora que vosaltres recobreu la vostra consciència i que obeïu abans la pròpia consciència que no pas l'ordre del pecat. L'Església, defensora dels drets de Déu, de la llei de Déu, de la dignitat humana, de la persona, no pot restar callada davant de tanta abominació. Volem que el govern cregui seriosament que no serveixen de res les reformes si van tenyides de tanta sang. En nom de Déu, doncs, en nom d'aquest poble sofert, les lamentacions del qual puguen fins al cel cada dia més, us suplico, us prego, us ordeno en nom de Déu: Que cessi la repressió!»

Aquell diumenge Romero anà a dinar a casa dels amics Braganza i romangué en silenci. Menjava a poc a poc i mirava profundament. La senyora, que estava al seu costat, es quedà sobresaltada per la **mirada llarga i profunda** que li dirigí, i es posà a plorar. L'arquebisbe anà descrivint els seus millors amics sacerdots i laics i lloant-ne les virtuts. Fou un àpat singular (vg. Bernabé Dalmau, *Óscar Romero, bisbe dels pobres*, CPL, 2015, p. 91).

L'endemà, dilluns 24, de matinada va celebrar la santa Missa i a mig matí va anar amb els seus amics de l'Opus a fer un dia de recés i reflexió en direcció a la platja. Parlaren de diferents temes i problemes. A la tarda, va voler anar a la casa dels jesuïtes per veure el seu confessor, el pare Azcue. Cap al vespre tenia una altra missa d'aniversari de difunts. El final de l'homília fou: «*El Senyor s'oferí per la redempció del món. En aquest calze, el vi es transforma en la sang que fou preu de la salvació. Que aquest cos immolat i aquesta sang sacrificada pels homes, ens alimenti també per a donar el nostre cos i la nostra sang al sofriment i al dolor, com Crist...*» Estengué els corporals a l'altar i en aquest

moment sonà el dispar d'un tret donat per un franc tirador dels esquadrons de la mort. Caigué a terra. Traslladat a l'hospital, morí en el Senyor.

El funeral es va fixar per al diumenge següent, el 30 de març, Diumenge de Rams. A la vigília arribaren *diferents bisbes d'Amèrica Llatina i també d'Europa*. Entre ells, Mons. Leónidas Proaño (Equador), Mons. Sergio Méndez Arceo (Mèxic) i Mons. Alberto Iniesta (Espanya). En total eren 13, que van firmar un escrit manifestant la seva admiració per Mons. Óscar Romero. Ressaltaven que havia estat un anunciador de la fe i mestre de la veritat; també un aferrissat defensor de la justícia, i

l'amic, el germà i defensor dels pobres i oprimits, dels camperols, dels obrers, dels que viuen en barris marginals. *«La seva profunda fe en Déu i la seva total donació a Crist el va portar a veure-hi el mateix Crist i a defensar la causa dels pobres com la causa del mateix Déu»*.

La Missa es començà a celebrar a la gran plaça de davant la Catedral. Durant l'homilia explotà una bomba i se sentiren trets. Sembla ser que procedien de la segona planta del Palau Nacional. Ningú no morí directament, però sí que hi hagué prop de mig centenar de víctimes mortals a causa dels *aixafaments entre la multitud horroritzada*. Hi hagué episodis de violència urbana. Un moment tens fou quan entraren ordenadament a la plaça militants de les organitzacions populars amb

el puny enlaire. Però tot just iniciats els aldarulls hom optà per introduir ràpidament el cadàver a la catedral i sepultar-lo.

6. Sintonia entre el papa Francesc i Óscar Romero

A nosaltres que tenim el privilegi de conèixer el papa Francesc i de poder constatar les seves actuacions i escoltar les seves homilies tan evangèliques, ens és més fàcil de fer-nos càrrec de com era el bisbe Óscar Romero. Entre ells dos, jo hi veig semblances. I ho vull explicitar: Tots dos van començar a sentir la vocació religiosa o eclesiàstica de molt joves. Ambdós van anar seguint tot un procés formatiu segons els esquemes de l'època (molt tradicionals), però amb 20 anys de distància que els separa per l'edat: Romero nasqué l'any 1917 i Jorge Bergoglio és del 1936. Ambdós van començar a tenir responsabilitats des de bastant joves: Romero com a secretari del seu bisbe poc després d'acabar els seus estudis a Roma (any 1943) i després va ser secretari de la Conferència episcopal i bisbe auxiliar als 53 anys. Bergoglio era el superior provincial dels jesuïtes d'Argentina quan tenia 42 anys. Precisament coincidia quan Romero ja era arquebisbe de San Salvador (1977-1980), amb tota la problemàtica política i social, cadascú en el seu país. En ser elegit Papa, alguns retreien a Jorge Bergoglio que quan era Provincial no va entendre prou els jesuïtes més ficats en compromisos sociopolítics. Ell ha reconegut que podia haver-se equivocat en algun punt. De tota manera, també és cert que tant a Argentina com a El Salvador hi havia sacerdots massa polititzats, fins i tot manipulats per partits d'esquerres. En aquella època alguns cristians i també sacerdots s'emmirallaven en les figures de Camilo Torres i Che Guevara.

El cas és que tant Romero com Bergoglio van anar obrint els ulls a les realitats complexes sociopolítiques fins a decantar-se a ser «la veu dels sense-veu», és a dir, dels qui més sofreixen en les situacions concretes. A tots dos els ha mogut l'esperit de l'evangeli, que és de «misericòrdia» i «proximitat» envers els sofrents, feta ***l'opció preferencial pels pobres***. Romero denunciava quan creia que havia de denunciar..., i el papa Francesc també. Per exemple, el papa Francesc

ha fustigat la màfia, a Nàpols mateix (21 de març de 2015); i ha parlat, amb totes les lletres, de «genocidi», referint-se al que va passar als Armenis, ara fa 100 anys, per part dels turcs o otomans. El President de Turquia ha reaccionat aïradament, dient que això han de dir-ho els historiadors i no els polítics ni els eclesiàstics. Però la veritat és que els arxius que puguin consultar els historiadors poden ser incomplets o mutilats. Les coses no se saben solament pels arxius policials. En aquest cas encara hi ha un record viu d'aquells fets. Denunciant certs fets, esclarint veritats, aquest Papa també se la juga. Darrerament, en l'encíclica '*Laudato si*' el papa Francesc també fa denúncies, perquè té el coratge de dir les coses pel seu nom. No seria estrany que, per certs punts que hi toca, algú el bescantés.

A més de l'opció preferencial pels pobres que tant Romero com Bergoglio han fet, i ho han manifestat en la pràctica de la caritat com en els sermons, tant l'un com l'altre han optat per una *vida senzilla i pobre*.

Oscar Romero no vivia al palau episcopal sinó en una caseta al costat de l'Hospital oncològic a les afores de la ciutat, i el papa Francesc viu en la residència Santa Marta. Ambdós estan en la línia de Medellín i de Puebla, volent aplicar l'esperit del Concili Vaticà II, que vol ser línia evangèlica.

Si voleu, es pot parlar de Teologia de l'Alliberament, però no la simplement sociopolítica sinó la de *l'alliberament integral de la persona*. Leonardo Boff escriu: «*Molts s'han preguntat si l'actual papa Francesc, com que ve l'Amèrica Llatina, és un seguidor de la Teologia de l'Alliberament. Aquesta pregunta és irrellevant... No és important que el papa Francesc no utilitzi el terme 'teologia de l'alliberament'. El que és important és que parli i que actuï de manera alliberadora. Fins i tot és bo que el Papa no s'afilii a un certa teologia, com la de l'alliberament o qualsevol altra*».

El dia 8 de juliol del present any 2015, el papa Francesc, de visita a Bolívia, en un acte breu i senzill, aparentment sense importància perquè no apareixia en el programa, però carregat de simbolisme, va fer un *homenatge emotiu al jesuïta Lluís Espinal Camps*, assassinat el dia 21 de març de 1980, dos dies abans que Óscar Romero, per causes similars i per criminals semblants. Francesc va baixar del cotxe per pregar en el lloc on va ser trobat sense vida Lluís Espinal. Digué: *«M'he aturat aquí per saludar-vos i sobretot per recordar. Recordar un germà, un germà nostre, víctima d'interessos dels qui no volien que es lluités per la llibertat de Bolívia. El P. Espinal va predicar l'Evangeli, i aquest Evangeli va molestar i per això el van matar. Fem un minut de silenci,*

després pregarem tots junts». No seria estrany que un dia també fos reconegut com a «màrtir» aquest jesuïta, nascut a Sant Fruitós de Bages l'any 1932.

I de visita a Equador en aquest mateix viatge per terres americanes, el Papa va tenir present un altre bisbe ben significat per ser de la línia pràctica i no-violenta de la Teologia de l'Alliberament, que era **Mons. Leónidas Proaño**. Nascut de família pobre l'any 1910, als 20 anys ingressà al Seminari major i s'ordenà sacerdot l'any 1930. Sempre estigué al costat dels més pobres, especialment dels indígenes. L'any 1954 fou consagrat bisbe. Una preocupació constant d'ell fou la Reforma Agrària i la creació de Cooperatives. L'any 1962 fundava les Escoles Radiofòniques Populars d'Equador. L'any 1967 va iniciar la Formació de Comunitats eclesials de base. Va morir l'any 1988, totalment pobre, mesos després d'inaugurar el Centre de Missioneres Indígenes de l'Equador. Aquest bisbe, vestit amb el «poncho» típic de la seva terra, ha deixat un record perenne d'admiració entre la gent senzilla, agràits

per haver-los il·luminat amb la llum de l'Evangeli. Era dels bisbes com els que el Papa diu que han de ser tots els sacerdots: «pastors» que facin olor d'ovella.

El papa Francesc, en la carta que escriví a l'actual arquebisbe de San Salvador en ocasió de la beatificació d'Óscar Romero (23 de maig de 2015), deia:

«Monsenyor Óscar Romero construí la pau amb la força de l'amor i donà testimoni de la seva fe amb la seva vida lliurada fins a l'extrem. /.../ El Senyor concedí a la seva Església un bisbe zelós que, estimant Déu i servint els germans, esdevingué imatge del Bon Pastor. /.../ En temps de convivència difícil, monsenyor Romero va saber conduir, defensar i protegir el seu ramat, perseverant fidel a l'Evangeli i en comunió amb tota l'Església. El seu ministeri excel·lí per una atenció preferent envers els pobres i els marginats. I en el moment de la seva mort, mentre celebrava el Sant Sacrifici de l'Amor i de la Reconciliació, rebé la gràcia d'identificar-se amb Aquell que lliurà la vida per les seves ovelles».

Lloat sigues, Senyor, per tants testimonis del teu Evangeli, per tots els qui treballen pel teu Regne i exposen la seva vida com Tu, Bon Pastor. Gràcies pel beat Óscar Romero, màrtir, i gràcies pel teu servent el papa Francesc, símbols d'una Església de misericòrdia i de valentia.

